

pedig az utolsó kép utolsó mondatához ér az előadás – a mondathoz, mely visszacsempészi a színházátadási keretet –, a színészek a háttér erős megvilágítása révén hirtelen árnyakká válnak, ezzel is hangsúlyozva, hogy átadják a helyet a közönségnek.

A zene – és ez nagy szó bármely itthoni zenés Brecht-előadásnál – többnyire élvezhető; a (részben színeszemből álló) zenekar határozottan jó élményt nyújt, csak Horváth Virgil erőltetett torokhangjáért és Tóth Ildikó bizonytalan magas hangjaiért kár. Kiss Diána Magdolna viszont tényleg: zenés színész. „Tehettek holnap egy szívességet” – szól a kórus fülbemászóan és felejthetetlenül.

A számtalan mellékfigura miatt a két főszereplőn (Tóth Ildikó és Széles László) kívül mindenki szinte követhetetlenül sok szerepet játszik. Egyed Attila mind-egyikben lubickol, nevetségesen akrobatikus Őrvezető, nyájas Hájas Herceg, és tökéletesen kifacsart testű Gazda. Margitai Áginak akárhány kora van: a kislány epizód szerepében a másodperc törtrésze alatt feledtetni el az addig játszott öreg karaktereket; Gecse Noémi a fruska Ludovika szerepe után alig ismerhető fel a „nagyon vallásos” Aniko képében.

Tóth Ildikó Gruséja törékeny, bolondos lány; nemcsak anyai ösztöne, de fiatalsága is segít legyőzni félelmét, amikor magához veszi Micheilt, a kormányzó ott felejtett gyermekét. Észre sem veszi, hogy a gyermekért (papíron) megcsalt Csacsava (Chován Gábor) mennyire képtelen felfogni a helyzetet; csupán a környezete óvja meg saját veszélyes könnyedségétől. Nem így Széles László Acdakját, aki csak saját ballépésének – a kormányzó megmentésének – köszönheti életét; a mezítlábas bírónak nincs egy pillanata, amikor nem vállalhatatlanul viselkedik, Szélesnek pedig nincs olyan pillanata, amikor ne használná ki a lehetőséget a játékra, mellyel gyakorlatilag mindenki mást el tud tüntetni a színpadról.

Novák Eszter finom és pontos, a brechti keménységet tompító előadást rendezett. Mérsékeltlen (de még sokkal inkább: tetszés szerint) politikai, könnyen fogyasztható, sikeres előadást. Tatabányai – és nem turnéelőadást.

BERTOLT BRECHT:
KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR – TATABÁNYA
(Jászai Mari Színház, Tatabánya)

Fordította: Ungár Júlia. **Zene:** Paul Dessau. **Dramaturg:** Kárpáti Péter. **Díszlet-jelmez:** Zeke Edit. **Zenei munkatárs:** Selmeczi György, Kiss Ferenc. **Világítás:** Bányai Tamás. **Rendező:** Novák Eszter.

Szereplők: Tóth Ildikó, Széles László, Margitai Ági, Horváth Virgil, Chován Gábor, Egyed Attila, Honti György, Kátai István, Herczeg Tamás, Szabó Zola, Rusznák András, Kiss Diána Magdolna, Szilágyi Katalin, Gecse Noémi, Drága Dia.

Zenekar: Szabó Mónika, Kátai István, Babos Károly, Herczeg Tamás, Fórizs Balázs.

Gerold László

Kinek a szigete?

WILLIAM SHAKESPEARE: A VIHAR

A vihar, amelyet első olvasásra a színművek közé sorolnak, talán a legkönnyebben értelmezhető Shakespeare-mű. A meséje valóban egyszerű: Prospero, Milánó hercege, akit testvéröccse, Antonio megfosztott hatalmától és elűzött, s aki kislányával, Mirandával viszontagságos tengeri hányódás után egy szigetre vetődött, tizenkét évvel az eseményt követően bosszút állhat: parancsára Ariel, a légi(es) szellem vihart támaszt, melyben az arra hajózó milánói és nápolyi kiválóságok, köztük Antonio is, hajótörést szenvednek. A szigeten Miranda és Ferdinand, Nápoly királyának fia egymásba szeretnek, és mind a hajótörött előkelőségek, mind a viselkedésüket görbe tükörben megismétlő komikus triász – a vadember Caliban meg a két borissza hajótörött, Trinculo és Stephano – morálishan levizsgáznak. Prospero erkölcsi elégtételt vehet, visszakapja jogtalanul elvett hatalmát, s eltöri varázspálcáját. Nincs többé szüksége csodás tudományára, s visszatérhet Milánóba.

Azonban a színházi gyakorlat felől nézve ezt az erkölcsi tanmesét, egyet kell értenünk Giorgio Strehlerrel, aki szerint *A vihar* színrevitele szinte lehetetlen feladat. Az igazi kihívás annak értelmezése, kicsoda Prospero, és mit jelképez a sziget, s az előadásnak meg kell fejtenie, maga és közönsége számára, a mű létfilozófiáját. Nem véletlen, hogy csupán 1999 és 2002 között három, szembetűnően különböző olvasata is született Budapesten (mint Tarján Tamás kritikáinak címe is jelzi: *Kábszeres mesejáték; A megbocsátás undora; Ízekre szedve*). Most Rusznyák Gábor újvidéki rendezésével bővült a Shakespeare-mű magyar színházi értelmezéseinek köre.

Vállalkozása kétségtelenül érdeklődést válthat ki, az eredmény azonban vitatható. Rusznyák a mű legújabb, Fábri Péter által készített fordítását választotta, amely (Eörsi István és Nádasdy Ádám után) nyelvileg tovább radikalizálta, még maibbá s köznapibbá tette Shakespeare költői szövegét. Ahogy a színlap megfogalmazza, *A vihart* a rendező „a társulat belepiszkálásával” szöveggönyvként kezelte: pontosan tudta, hogy nem lehet se mesejátéknak, se moralitásnak eljátszani, s hogy közelebb hozza az előadás helyszínéhez, a műben szereplő szigetet a hírhedtté vált adriai Goli Otokkal azonosította (ide deportálta 1948 után a politi-

kai foglyokat a titói rendszer). A frappáns ötlettel azonban nem igazán tud mit kezdeni Rusznyák. Nem sikerül szerves kapcsolatot teremtenie a két sziget között, jóllehet mindkettőre érvényes lehet Prosperónak az előadás kezdetén elhangzó, mintegy mottóul szolgáló mondata: „A múltat végképp eltörölni”. Csakhogy történhet-e ez a Goli Otok vonatkozásában úgy, ahogy költői tanmesében lejátszódik? Számomra nem is az elfogadhatatlan, ahogy az előadás banalizálja a börtönsziget világát, hogy jópofáskodik egy fájó, traumatikus emlék ürügyén, hiszen például a filmművészetben is láttuk, hogy akár a holokauszt is ábrázolható humorosan, ha ezt tragikum festi alá. De ez, talán a mű jellegéből adódóan is, hiányzik Rusznyák rendezéséből. Nyilván ezt pótolná a két shakespeare-i befejezéshez – Prospero nemes gesztussal megbocsát azoknak, akik száműzték, illetve elmondja híres búcsúmonológját, s eltöri varázspálcáját – szerkesztett két epilógus. Előbb a távozók által a szigeten felejtett Caliban átveszi Prospero szerepét: kezében az iskolacsengővel, ahogy az előadás folyamán Prospero tette, tanító bácsiként áll a könyvtárszobában. Majd (mint Firsz Csehov *Cseresznyés kertjében*) valóban megrázó módon adja elő a magára maradás fájdalmát (Magyar Attila kiváló tolmácsolásában). Csakhogy ez a történet nem Calibanról szól, a jelenet motiválatlan, s ezért színészileg bármennyire erőteljes is, tartalmilag hamis.

Az előadás „színház a színházban” felütéssel indul. A drámában nem szereplő Prológusban Prospero utasítja Calibant, húzza szét a függőnyt, majd előveszi a szöveggönyvet, s ismerteti, kik a dráma szereplői. Hangsúlyozott teatralitásával a vihar megjelenítése is ezt a mű szakirodalmában több helyen (például Jan Kottnál) kiemelt teatraliást idézi, amely azonban, egy-egy pillanatot leszámítva, később nem folytatódik. Nem baj, úgyis azzal vagyunk elfoglalva, hogy megfejtjük a két sziget (a Prosperóé és Goli Otok) azonosítását. Nem könnyű: Ariel szellem segítőtársai hol hozzá hasonlóan Prospero

Mikus Csaba felvételei

Balázs Áron (Prospero) és Kokrehel Júlia (Ariel)

rabruhát viselő foglyai, hol viszont rendőröknek öltözve a mester iskolájának tanulóiként hallgatják őt, amint Milánó történetét (s Prosperónak a szigetre kerülését) mondják el, illetve Tito marsallt dicsőítő bugyuta versikéket és dalocskákat adnak elő. Ferdinand a drámabeli hasábcipelés helyett követ tör, amiért jutalmul Prospero „Kiváló Kőtörő” jelvényt adományoz a szerelemtől fűtött „rohammunkásnak”. Mindezek az ötletek azonban nem épülnek be szervesen egy célratorító koncepcióba, inkább öncélú, nem túl ízléses gégek. Akárcsak a szerelmes Mirandának énekelt *Holdvilágos éjszakán miről álmodik a lány*, vagy a hajótöröttek megráfálására rendezett talmi lakomát kísérő *Jaj de jó a habos sütemény*.

A fentiekkel szemben viszont kifejezetten remek, ahogy Ariel és szellemtársai olykor piros gumilabdaként pattognak összevissza a színen. Elfogadható Miranda duzzogása is a Proológusban, amiért nem sikerül szép vörösre festeni a haját, ez a mozzanat abban az előadás végi pillanatban nyer indoklást, amikor a lány meglátja a Ferdinándot és vörös hajú menyasszonyát ábrázoló képet. Nem baj, ha búcsúzóul Prospero a varázspálcája eltörése helyett tudós könyvét tépi szét, ám a pálcával valaminek történnie kell, s végül a Prosperóval állandóan hadakozó Caliban töri félbe, amiért természetesen méltó büntetést kap.

Mint *A vihar* minden előadásában, itt is megkülönböztetett figyelmet érdemel Prospero, Ariel és Caliban értelmezése, megformálása. S ez Rusznyák Gábor rendezésének erőssége. Balázs Áron Prosperója nem csodákra képes varázsló, hanem keserű, kiégett férfi, könnymoly, akit a vágyott bosszú sem tesz/tehet boldoggá, s úgy tér vissza az életbe, hogy tudja, semminek sincs értelme. Illetve akkor lenne, ha Ariel nem

volna szellemlány. S ezért – bármennyire kedvük lenne is hozzá – nincs esélyük kapcsolatot teremteni. Ezt érzi Ariel is, akit Kokrehel Júlia természetes közvetlenséggel és melegséggel, de reménytelen vágyakozással formál meg; ez az előadás igazi, élményszámba menő színészi teljesítménye. Calibant hol kannibálnak, hol kisémmizett páriának szokták ábrázolni. Magyar Attila inkább az utóbbi, s így érthető, hogy a bosszú lehetőségét felismerve csatlakozik Stephánóhoz (Német Attila) és Trinulóhoz (Huszta Dániel).

Kétségtelen, hogy Rusznyák Gábor sajátosan értelmezi Shakespeare művét. Valóban számos helyen belepiszkált (belepiszkolt?) a szövegbe, s nem mindig okkal, bár a lokalizáló/aktualizáló szándékot nyugtáznunk kell. A számos kiváló ötlet együttese azonban egészként nem funkcionál. Akik Shakespeare-t keresik az előadásban, kevésbé lehetnek elégedettek, inkább azok örülhetnek, akik azzal a szándékkal váltanak jegyet, hogy egy kellemes színházi este részesei legyenek.

WILLIAM SHAKESPEARE: A VIHAR (Újvidéki Színház)

Fábrí Péter fordítása alapján. **Díszlet-jelmez:** Ignjatović Kristina m. v. **Rendező:** Rusznyák Gábor m. v. **Szereplők:** Balázs Áron, Elor Emina, Kokrehel Júlia, Magyar Attila, Varga Tamás, Banka Livia, Sirmer Zoltán, Kőrösi István, Kovács Frigyes m. v., Német Attila, Huszta Dániel, Pongó Gábor, Buza Ákos, Gombos Dániel, Raffai Ágnes, Crnkovity Gabriella, Soltis Lehel.

Markó Róbert

Etika és epika

MÁRAI SÁNDOR: ZENDÜLŐK

Vidovszky György drámatanár, mégpedig remek drámatanár, bizonyítják ezt többek között a 2002 óta a Bárka Színház égisze alatt létrehozott nagy sikerű előadások. Amit csinál, ifjúsági színháznak nevezik, mivel előadásaiban olyan témákat és műveket dolgoz fel, melyek rendszerint az ifjúságról és az ifjúságnak szólnak; s mindehhez zömmel gyerek szereplőket választ. Ahogy a gyerekek az elmúlt hét évben nőttek, kiviláglott, közülük ki gondolja valóban komolyan a színházasdit-színészesdit, s egyidejűleg

az előadástémák is komolyodtak. Akiket ügyes gyerekek láttunk *A Pál utcai fiúkban*, *A Legyek Urában*, mára pályakezdő fiatal színészekké vál(hat)tak. Ez pedig határozottan más alapállást, más elvárásrendszert támaszt a nézőben, mint korábban. A gyerek szereplő ugyanis nem színész. A gyerek színész terminus valószínűleg önmagában is oximoron, hiszen a gyerek nem szituációkat elemez, nem adekvát eszközöket keres a figura megvalósításához, hanem azonosul azzal – minden esetben önmagát adja a színpadon, saját fe-